УДК 159.922.73:159.942
DOI: https://doi.org/10.17721/BPSY.2025.2(22).10

Ліна КОЛЕСНІЧЕНКО, канд. психол. наук, доц.
ORCID ID: 0000-0003-0196-4744
e-mail: linaalikovna@gmail.com
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Київ, Україна

Анастасія СЕЛЕЙМАН-ГОЛЬДАК, магістр
ORCID ID: 0009-0005-1873-9211
e-mail: anastasiagoldak.author@gmail.com
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ВПЛИВ ДИТЯЧО-БАТЬКІВСЬКИХ ВІДНОСИН НА САМОРЕГУЛЯЦІЮ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

В с т у п . *Сучасні дослідження підкреслюють, що розвиток саморегуляції в дошкільному віці є критично важливим для подальшого емоційного та когнітивного становлення дитини. Одним із провідних чинників, що впливають на формування здатності регулювати власні емоції та поведінку, виступає характер дитячо-батьківських відносин.*

Мета дослідження – визначити зв'язок між характеристиками дитячо-батьківських відносин та рівнем розвитку саморегуляції у дітей старшого дошкільного віку. Дослідження зосереджене на виявленні того, які типи відносин матері та дитини асоційовані з кращою або гіршою здатністю дітей до емоційного контролю.

М е т о д и . *Дослідження здійснено на вибірці батьків (а саме, матерів) 50 дітей віком 4–6 років. Використано такі методи: теоретичні (аналіз, систематизація, узагальнення наукових праць та літератури з проблеми саморегуляції у дітей дошкільного віку), емпіричні (шкала тривожності дошкільників Р. Спенса, П. Рапі, К. МакДональда, М. Інгрема; шкала емоційної регуляції А. Шілдса та Д. Чікетті; шкала дитячо-батьківських стосунків Р. С. Піанто, яка містить підшкали "Конфлікти", "Близькість" та "Залежність"; опитувальник щодо стилю прив'язаності Т. Александера, Н. Фіні, М. Гоауса та П. Ноллера), статистично-математичні (описова статистика, кореляційний аналіз та регресійний аналіз).*

Р е з у л ь т а т и . *Підтверджено наявність впливу дитячо-батьківських відносин та стилю прив'язаності матерів на емоційну регуляцію та емоційну лабільність у дітей, а також рівень їхньої тривожності. Кореляційний і регресійний аналіз засвідчив, що підвищена емоційна лабільність у дітей достовірно пов'язана з конфліктами та підвищеною залежністю від матерів, тоді як розвиток навичок емоційного самоконтролю значною мірою підтримується атмосферою емоційної довіри та близькості в родині. Це підтверджує припущення про те, що дитячо-батьківські стосунки та особливості прив'язаності батьків виступають чинниками саморегуляції у старшому дошкільному віці.*

В и с н о в к и . *Результати дослідження свідчать про необхідність підтримки батьків у розвитку емоційно-збалансованих стосунків із дітьми для сприяння розвитку саморегуляції дітей як важливої умови успішної адаптації до шкільного життя та ефективного навчання. Подальші дослідження доцільно зосередити на розробці та впровадженні програм психологічної підтримки сімей для поліпшення емоційної регуляції дітей.*

К л ю ч о в і с л о в а : *саморегуляція, прив'язаність, дитячо-батьківські відносини, тривожність, емоційна лабільність.*

Вступ

Актуальність дослідження. Проблема формування саморегуляції у дітей старшого дошкільного віку є достатньо важливою. Саморегуляція – це здатність дитини усвідомлено контролювати свою поведінку, емоції, увагу й дії відповідно до вимог ситуації, соціальних норм і власних цілей. Саме у старшому дошкільному віці закладаються базові механізми саморегуляції, які згодом відіграють ключову роль у навчальній діяльності та соціальній адаптації. Одним із чинників, що впливають на розвиток саморегуляції, є характер дитячо-батьківських відносин. Атмосфера емоційної підтримки, довіри, стабільності та чітких меж у взаємодії з батьками створює сприятливі умови для формування внутрішніх механізмів контролю й саморозуміння. Натомість надмірна авторитарність, емоційна холодність або непослідовність у вихованні можуть гальмувати розвиток цих навичок.

Аналіз сучасних досліджень та публікацій. Проблематику саморегуляції дітей дошкільного віку та її зв'язок з дитячо-батьківськими відносинами досліджують багато науковців.

Дослідження Усика (2013) деталізує структурні компоненти саморегуляції у дошкільному віці, включаючи когнітивний, емоційний та поведінковий рівні, що підтверджує складність і багатофакторність цього процесу. Значна кількість дослідників підкреслюють важливість дитячо-батьківських відносин для розвитку саморегуляції дошкільнят. Зокрема І. Габа підкреслює, що якість емоційної взаємодії між дитиною та батьками суттєво впливає на розвиток адаптивних стратегій емоційної саморегуляції, сприяючи формуванню емоційного інтелекту та стійкості до стресу (Габа, 2022). Подібні висновки містяться в роботі дослідників Ф. Лобо та Е. Лункенгаймера (Lobo, & Lunkenheimer, 2020), де встановлено, що стабільна підтримка з боку батьків у процесі співрегуляції сприяє кращому контролю емоцій і поведінки дитини. Вагоме значення має також залученість батьків у розвиток дитини, що підтверджується дослідженням С. Ерен та Х. Башал (Eren, & Başal, 2023), яке демонструє, що активний інтерес батьків корелює з вищими показниками самоконтролю. Л. Іщенко наголошує на важливості інтеграції виховного та батьківського впливу у розвиток саморегуляції, підкреслюючи значення гри як провідного механізму формування самоконтролю у дошкільнят (Іщенко, 2015). Схожі висновки знаходимо у роботах іноземних дослідників, зокрема М. Ротбарта та М. Руєди, які наголошують на ролі виконавчих функцій у формуванні саморегуляції (Rueda, Posner, & Rothbart, 2005) та А. Бандури, який розглядає цей процес як результат соціального навчання, що включає самоспостереження, самооцінку і самопідкріплення (Bandura, 1986). Крім того, Репетті та співавтори (Repetti, Taylor, & Seeman, 2002) показали, що позитив-

© Колесніченко Ліна, Селейман-Гольдак Анастасія, 2025

ISSN 1728-3817

ні сімейні взаємини сприяють кращому емоційному благополуччю та здатності до контролю імпульсів. Загалом аналіз наукових джерел свідчить про те, що розвиток саморегуляції у дошкільному віці тісно пов'язаний з якістю дитячо-батьківських відносин, стилем виховання та емоційною чутливістю дорослих, що підтверджується як українськими, так і міжнародними дослідженнями (Soydan, Mutlu, & Akış, 2024; Ringoot et al., 2022).

Метою статті є виявлення особливостей зв'язку дитячо-батьківських відносин з особливостями саморегуляції у старших дошкільників.

Методи

Дослідження здійснено на вибірці батьків (а саме, матерів) 50 дітей віком 4–6 років. Використано такі методи: теоретичні (аналіз, систематизація, узагальнення наукових праць та літератури з проблеми саморегуляції у дітей дошкільного віку), емпіричні (шкала тривожності дошкільників, автори Р. Спенс, П. Рапі, К. МакДональд, М. Інгрем; шкала емоційної регуляції, автори А. Шілдс та Д. Чікетті; шкала дитячо-батьківських стосунків Р. С. Піанто; опитувальник щодо стилю прив'язаності, автори Т. Александер, Н. Фіні, М. Гоаус та П. Ноллер), статистично-математичні (описова статистика, кореляційний аналіз та регресійний аналіз).

Результати

Саморегуляція є однією з фундаментальних психологічних навичок, яка забезпечує успішну адаптацію дитини до соціального середовища, формування довільної поведінки та готовність до навчальної діяльності. Вона включає контроль над емоціями, увагою, поведінкою та мотивацією, що дає змогу дитині краще орієнтуватися в соціальних ситуаціях, долати труднощі та будувати ефективні стратегії взаємодії (Папуча, 2018; Rueda, Posner, & Rothbart, 2005; Байєр, 2014; Lobo, & Lunkenheimer, 2020). Дослідження доводять, що дошкільний вік є важливим періодом для становлення механізмів саморегуляції, оскільки в цей час активно розвиваються виконавчі функції мозку, а соціальна взаємодія з дорослими та однолітками набуває особливого значення.

Дитячо-батьківські відносини відіграють важливу роль у розвитку навичок саморегуляції, оскільки саме в процесі взаємодії з батьками діти засвоюють основні моделі регуляції емоцій та поведінки (Bandura, 1986; Усик, 2013; Morris et al., 2017, Іщенко, 2015; Eren, & Başal, 2023).

Високий рівень емоційної підтримки, послідовність у вихованні та позитивне спілкування сприяють розвитку самостійного контролю над емоційними реакціями, тоді як недостатня чутливість або надмірна жорсткість батьків можуть ускладнювати цей процес (Lyons-Ruth, Bronfman, & Parsons, 1999; Schore, 2001; Repetti, Taylor, & Seeman, 2002; Gunnar, & Quevedo, 2007).

Дослідження в контексті теорії прив'язаності демонструють, що якість емоційного зв'язку між дитиною та батьками значною мірою визначає рівень її саморегуляції (Ainsworth et al., 1978; Schore, 2001; Sroufe, 2005; Cassidy, & Shaver, 2008; Mikulincer, & Shaver, 2018). Так, безпечний стиль прив'язаності сприяє розвитку стійкості до стресу, довільного контролю поведінки та здатності до адаптивної взаємодії в соціальних ситуаціях. Навпаки, тривожний та уникаючий стилі прив'язаності можуть створювати труднощі у формуванні саморегуляції, оскільки дитина або відчуває надмірну залежність від дорослого у контролі своїх емоцій, або, навпаки, уникає їхнього впливу, що може призводити до імпульсивності або емоційної стриманості. Особливу небезпеку для розвитку саморегуляції становить дезорганізований стиль прив'язаності, який часто пов'язаний із непослідовною або травматичною поведінкою батьків і може призводити до емоційної нестабільності та труднощів із контролем поведінки (Main, & Solomon, 1990; Lyons-Ruth, Bronfman, & Parsons, 1999).

До емпіричного дослідження було залучено 50 матерів дітей віком 4–6 років. Збір даних здійснювався у березні 2025 р. у форматі онлайн-опитування, що забезпечило зручність участі та ширше охоплення досліджуваних. Вибірка виявилася однорідною за віком матерів (середній вік – 38.16 років). Стосовно дітей вибірка включала 24 (48 %) дитини віком 6 років, 14 (28 %) – 5 років і 12 (24 %) – 4 років; 30 (60 %) учасників – хлопчики, 20 (40 %) – дівчатка.

У дослідженні застосовано чотири психометричні методики: Preschool Anxiety Scale, Emotion Regulation Checklist (ERC), Child-Parent Relationship Scale (CPRS) та Attachment Style Questionnaire (ASQ). Кожна з них спрямована на оцінку ключових змінних дослідження – емоційної регуляції, рівня тривожності, стилю прив'язаності батьків та якості дитячо-батьківських стосунків.

Шкала дитячо-батьківських стосунків (CPRS)

Автор: Robert C. Pianta

Роки розробки: 1992 (оновлена версія – 2011)

Мета: Оцінка якості дитячо-батьківських відносин через суб'єктивне сприйняття батьків.

Шкала оцінює характер і якість взаємодії між дитиною та батьками, виділяючи три основні аспекти:

1) Closeness – "Близькість"

Вимірює теплоту, довіру та емоційний зв'язок між батьками та дитиною.

Високий бал вказує на сильний емоційний зв'язок, відкрите спілкування, взаємну прихильність. Низький бал – на дистанційність, недостатню емоційну взаємодія.

2) Conflict – "Конфлікт"

Вимірює частоту та інтенсивність конфліктів у відносинах.

Високий бал свідчить про часті непорозуміння, негативні емоції, напруженість у дитячо-батьківських стосунках.

Низький бал вказує на гармонійні стосунки, рідкісні конфлікти.

3) Dependency – "Залежність"

Вимірює, наскільки дитина є емоційно або поведінково залежною від батьків.

Високий бал – надмірна тривожність розлуки, труднощі з автономністю.

Низький бал – дитина демонструє достатню самостійність та впевненість.

Таким чином, за допомогою шкали Роберта Піанти було визначено особливості дитячо-батьківських стосунків за трьома показниками: конфлікти, близькість та залежність (табл. 1).

Як видно з таблиці, показник "Конфлікти" має досить широкий розкид значень, з кількома високими показниками (до 54), що може свідчити про наявність досліджуваних з високим рівнем конфліктності.

Показник "Близькість" демонструє високу стабільність, більшість відповідей зосереджені між 42–50, що вказує на загалом теплі, близькі стосунки у більшості досліджуваних.

"Залежність" має нижчі значення, але з розкидом від 9 до 22, що може свідчити про різні рівні батьківського контролю або тривожності.

Таблиця 1

Результати опитування "Шкала стосунків з дитиною"

Показник	Конфлікти	Близькість	Залежність
Середнє	35.04	45.22	15.40
Мінімум	17	35	9
Максимум	54	53	22
Медіана	34	45	16
Стандартне відхилення	9.68	4.19	3.31

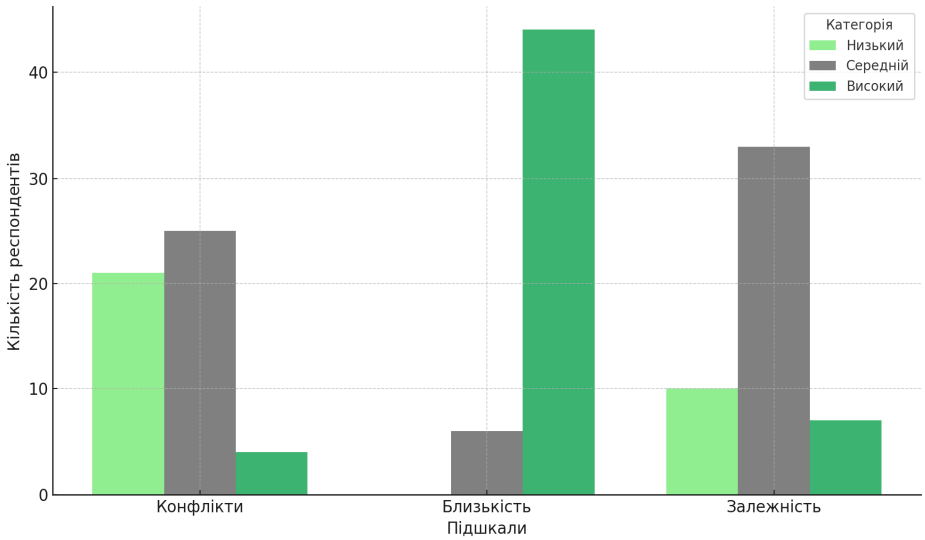

Рис. 1. Розподіл за рівнями за шкалою "Тривожність дошкільників"

Отже, найбільше у досліджуваних матерів виражений високий рівень близькості у стосунках із дитиною. У двох інших стилях переважають середні значення. У стилі "Конфліктність" також достатньо виражений низький рівень.

Результати діагностики стилю прив'язаності матерів (надійний, тривожний, уникаючий або дезорганізований) було опрацьовано за допомогою описової статистики та візуалізовано у вигляді графіків і діаграм. Найбільше матерів у вибірці мають надійний стиль прив'язаності – 60 % вибірки. По 14 % припадає на тривожний і дезорганізований стилі відповідно, а найменше – уникаючий стиль (12 %). Ці дані дають змогу припустити, що більшість дітей зростають у безпечному середовищі, однак існує й частка сімей із підвищеними емоційними ризиками.

Далі було проаналізовано рівні загальної тривожності у дітей. Згідно з результатами розподіл виглядає так:

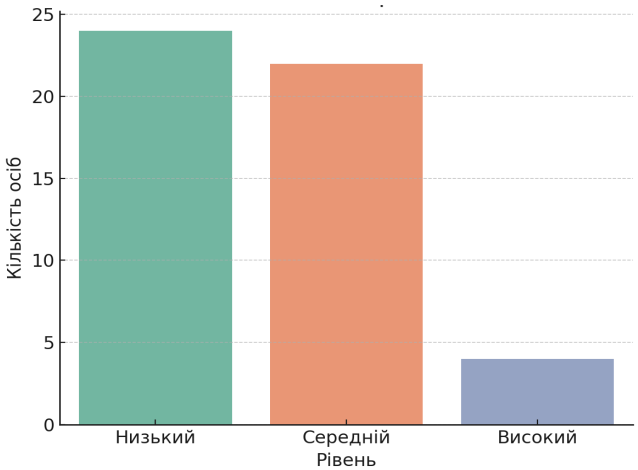

Рис. 2. Розподіл значень тривожності дітей

Відповідно до результатів опитування 48 % дітей мають низький рівень тривожності, 44 % дітей – середній, і лише 8 % – високий. Це свідчить про загалом сприятливий емоційний стан у вибірці, проте наявність високих значень тривожності потребує окремої уваги.

За результатами методики Preschool Anxiety Scale було встановлено показники кожної субшкали щодо загального балу тривожності (рис. 3).

З рис. 3 видно, що найбільший внесок у загальну тривожність мають страх тілесних ушкоджень (30 %) та соціальна тривожність (24,6 %). Генералізована тривожність і

тривога розлуки становлять приблизно по 18 %, а найменше – обсесивно-компульсивна симптоматика (9,1 %).

Наступним кроком було проаналізовано показники емоційної регуляції та емоційної лабільності згідно з даними, отриманими за шкалою ERC.

Як видно з рис. 4, більшість дітей демонструють середній рівень емоційної регуляції. Водночас у частини дітей виявлено високий рівень емоційної лабільності (негативізму), що може вказувати на потенційні труднощі у сфері саморегуляції.

На наступному етапі дослідження було проведено кореляційний та регресійний аналіз, спрямований на виявлення характеру та ступеня зв'язків між різними характеристиками дитячо-батьківських стосунків (близькість, конфлікти, залежність) і рівнем емоційної регуляції і емоційної лабільності у дітей дошкільного віку, а також між стилем прив'язаності матерів і рівнем емоційної регуляції і емоційної лабільності у дітей (табл. 2, 3).

Рис. 3. Складові тривожності дітей за результатами опитування

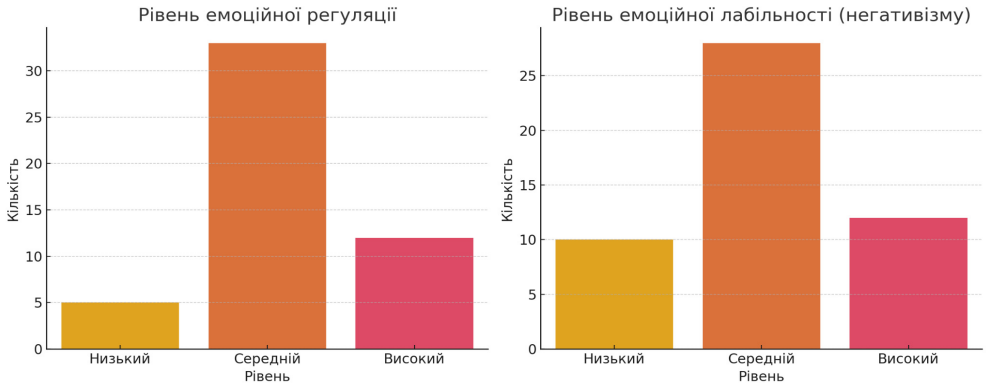

Рис. 4. Розподіл показників за результатами опитування "Шкала емоційної регуляції"

Таблиця 2

Кореляція між стилями прив'язаності та підшкалами стосунків

Стиль прив'язаності	Конфлікти (ρ)	p-конфлікти	Близькість (ρ)	p-близькість	Залежність (ρ)	p-залежність
Надійний	–0.24	0.096	+0.10	0.505	–0.08	0.576
Уникаючий	–0.15	0.286	+0.04	0.757	–0.11	0.468
Дезорганізований	+0.25	0.083	–0.11	0.463	–0.07	0.637
Тривожний	+0.23	0.105	–0.07	0.618	**+0.28**	**0.048**

● Статистично значуща кореляція є тільки між тривожним стилем прив'язаності та підшкалою "Залежність" (ρ = +0,28, p ≈ 0,048).

● Інші зв'язки не досягають рівня статистичної значущості (p > 0,05), хоча можна бачити тенденції:

- Надійний стиль пов'язаний із меншими конфліктами.
- Дезорганізований стиль має тенденцію до більшого рівня конфліктів.
- Тривожний стиль також має слабку тенденцію до більшого рівня конфліктів та меншої близькості.

Наступним кроком було дослідження кореляції між стилем прив'язаності матері та рівнем тривожності дитини (рис. 5).

Згідно з результатами аналізу різниця у рівнях тривожності між групами за стилем прив'язаності не є статистично значущою на рівні значущості 0,05 (але вже близька до неї – тенденція до значущості може бути присутня). Існує візуально помітна різниця між середніми рівнями тривожності в різних стилях прив'язаності (рис. 5). Але статистичних підстав стверджувати, що стиль прив'язаності достовірно впливає на загальний рівень тривожності, – немає (при p < 0,05 це було б значущим).

Зв'язки виявлено між тривожністю та залежністю у стосунках, а також між тривожністю та конфліктами.

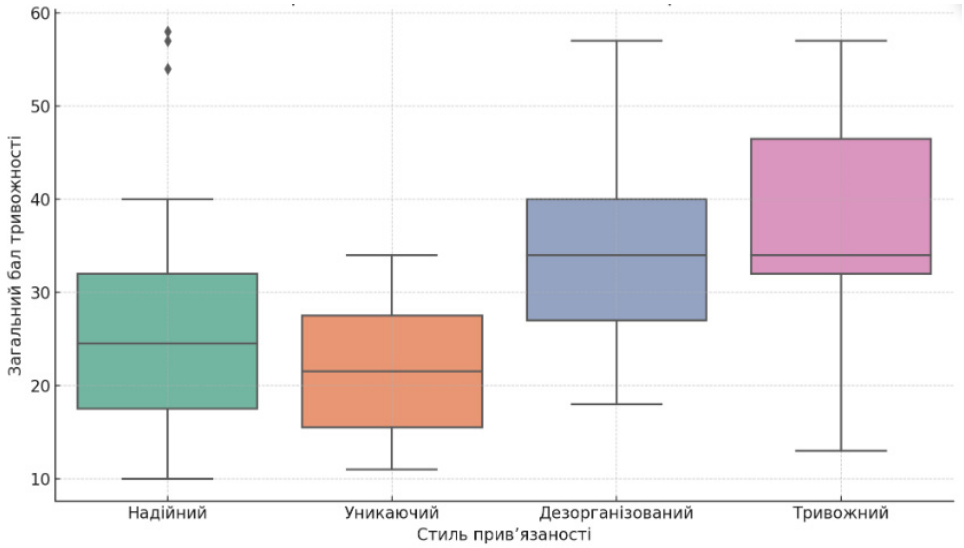

Рис. 5. Рівень тривожності залежно від стилю прив'язаності

Таблиця 3

Результати кореляційного аналізу між загальним рівнем тривожності дитини та підшкалами стосунків із батьками

Підшкала	Коефіцієнт r	p-значення	Висновок
Конфлікти	0.36	0.010	Помірний позитивний зв'язок
Близькість	–0.02	0.896	Зв'язку не виявлено
Залежність	0.45	0.001	Помірно сильна позитивна кореляція

Таблиця 4

Результати регресійного аналізу впливу дитячо-батьківських стосунків на емоційну регуляцію дітей

Залежна змінна	Предиктор	R^2	Estimate (β)	t	p
Тривожність дитини	Залежність	0.199	1.81	3.46	0.001 ✓
Емоційна лабільність	Конфлікти	0.436	0.443	6.09	<0.001 ✓
Емоційна лабільність	Залежність	0.181	0.832	3.25	0.002 ✓
Емоційна регуляція	Близькість	0.213	0.320	3.60	<0.001 ✓

Отже, виявлено, що показник у відносинах "Залежність" впливає на рівень тривожності дітей (R^2 = 0,199, p = 0,001). Вочевидь, вибудовування матерями стосунків із надмірною залежністю впливає на підвищення тривожності у дитини. Часте прагнення до контакту у дітей, постійне звернення по допомогу, нездатність самостійно давати раду поведінці та страх розлуки формують вразливість до тривожних переживань.

У свою чергу, показник "Конфлікти у стосунках" продемонстрував зв'язок з емоційною лабільністю дитини, яка включає часті коливання настрою, імпульсивні реакції, труднощі з поверненням до емоційної рівноваги після збудження (R^2 = 0,436, p < 0,001). Високий рівень конфліктів у стосунках з дитиною – це стресогений чинник, який підвищує дратівливість і знижує здатність дитини до емоційного самоконтролю. Часті конфлікти виступають вагомим фактором емоційної нестабільності, можуть порушувати відчуття безпеки й передбачуваності, що є базовими умовами для розвитку стабільної емоційної регуляції.

Було визначено вплив залежності у дитячо-батьківських стосунках на емоційну лабільність дитини (R^2 = 0,181, p = 0,002). Підвищена залежність дитини від матерів (потреба в постійному контакті, контролі, емоційному підкріпленні) пов'язана зі зростанням емоційної лабільності. Це може свідчити про недостатню автономію дитини, нижчу здатність до саморегуляції та вразливість до стресу. Такі діти частіше реагують імпульсивно, менш стійкі до фрустрації та мають труднощі у самозаспокоєнні. Отже, гіперопіка та емоційна нерівність у стосунках можуть бути факторами ризику для розвитку емоційної нестабільності в дошкільному віці.

Регресійний аналіз показав, що високий рівень близькості між батьками та дитиною достовірно передбачає кращу емоційну регуляцію у дошкільника (R^2 = 0,213, p < 0,001). Це свідчить про ключову роль позитивної емоційної взаємодії у формуванні здатності дитини до самоконтролю та емоційної стійкості. Емоційна близькість у стосунках із батьками (довіра, тепло, позитивний емоційний контакт) сприяє кращому розвитку здатності дитини до емоційної регуляції. Це означає, що діти, які відчувають себе улюбленими, зрозумілими й емоційно прийнятими, мають вищу здатність керувати власними емоціями.

Отже, конфлікти та надмірна залежність від матері посилюють тривожність і нестійкість емоцій дитини. Близькі, довірливі стосунки з матерями поліпшують емоційну регуляцію дитини.

Дискусія і висновки

Аналіз статей із зазначеної проблематики показав, що наявні дослідження підтверджують, що певні особливості самих батьків, особливості їх поведінки, особливості батьківсько-дитячих стосунків мають вплив на емоційну сферу дітей та їхню саморегуляцію. Так, Gholipour та Sadeghi (2022) визначили, що самозгуртованість та самоконтроль батьків має обернений зв'язок з тривожністю дітей. У цьому дослідженні наголошується на ролі когнітивних і комунікативних факторів у сімейному середовищі щодо тривожності дітей. Eren та Başal (2023) у дослідженні продемонстрували, що батьківська увага впливає на здатність до саморегуляції дітей віком від 4 до 6 років. Ferreira, Matias, Carvalho та Matos (2024) підтвердили, що вища якість прихильності батька та матері до дитини пов'язана з вищими здібно-

стями дітей 4-х років до регуляції емоцій. Дослідники Çakır, Biber та Börekci (2025) показали, що навички регулювання емоцій батьків та якість стосунків між батьками та дітьми значною мірою прогнозують здатність дітей розв'язувати соціальні проблеми.

Наше дослідження також підтвердило вплив батьківсько дитячих стосунків на емоційну регуляцію дошкільнят та їхню тривожність. Саме "Конфліктність" та "Залежність" впливають на емоційну лабільність дитини, яка виражається у частих коливання настрою, імпульсивних реакціях, труднощах з поверненням до емоційної рівноваги після збудження. Вибудовування матерями стосунків із надмірною залежністю дитини від неї впливає на підвищення тривожності у дитини. Переважання "Близькості" у відносинах між матерями і дошкільнятами сприяє кращому розвитку здатності дитини до емоційної регуляції.

Отримані результати підтверджують, що якість емоційного зв'язку з дитиною, рівень конфліктності та стиль прив'язаності є важливими детермінантами розвитку здатності до саморегуляції у дітей дошкільного віку. Ці результати мають практичне значення для консультативної та корекційної роботи з родинами. Зокрема, вони можуть бути використані психологами для розробки програм підтримки емоційної взаємодії в сім'ї, а також для підвищення батьківської компетентності в питаннях розвитку саморегуляції дитини. Акцент на надійній прив'язаності, зниженні конфліктності та формуванні емоційної чуйності є пріоритетним напрямом роботи з батьками дітей дошкільного віку.

Внесок авторів: Ліна Колесніченко – концептуалізація, методологія, написання (перегляд і редагування); Анастасія Селейман-Гольдак – програмне забезпечення, формальний аналіз, написання (оригінальна чернетка).

Список використаних джерел

Байєр, О. М. (2014). Самооцінка та саморегуляція старших дошкільників у взаємодії з однолітками і дорослими. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія,* 25, 253–258. http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/17354

Габа, І. (2022). Особливості емоційної саморегуляції дітей дошкільного віку. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Психологія,* 3(56), 45–50. https://doi.org/10.32689/maup.psych.2022.3.7

Журавльова, Л. П., & Шпак, М. М. (2016). Саморегуляція в структурі емоційного інтелекту молодших школярів. *Педагогічний процес: теорія і практика. Серія: психологія,* 3, 11–17. http://eprints.zu.edu.ua/23549/1/pptp_2016_3_11.pdf

Іщенко, Л. В. (2015). Самооцінка та саморегуляція старших дошкільників у взаємодії з однолітками та дорослими. *Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки,* 36, 56–61. https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/2993/1/ІщенкоЛ.В._стаття%20УДПУ.pdf

Папуча, М. В. (Ред.). (2018). *Психологія людини: Л. С. Виготський та сучасна наука: зб. ст.* Ніжинський державний університет імені М. Гоголя.

Усик, Д. Б. (2016). Психологічні особливості саморегуляції поведінки у старшому дошкільному віці (результати експериментального дослідження). *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка. Загальна психологія. Етнічна психологія. Історична психологія,* IX(9), 524–533. http://www.appsychology.org.ua/data/jrn/v9/i9/66.pdf

Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Lawrence Erlbaum Associates.

Alexander, R., Feeney, J., Hohaus, L., & Noller, P. (2001). Attachment style and coping resources as predictors of coping strategies in the transition to parenthood. *Personal Relationships,* 8(2), 137–152. https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2001.tb00032.x

Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Prentice-Hall.

Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment*. Basic Books.

Çakır, R., Biber, K., & Börekci, C. (2025). The relationship between parents' emotion regulation skills, parent–child relationship, and social problem-solving skills of children aged 4-6: A structural equation modeling. *HAYEF: Journal of Education,* 22, 0032. https://doi.org/10.5152/hayef.2025.24032

Cassidy, J., & Shaver, P. R. (Eds.). (2008). *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (2nd ed.). The Guilford Press. https://doi.org/10.1521/pedi.2008.22.6.517

Cicchetti, D., Rogosch, F. A., & Toth, S. L. (2006). Fostering secure attachment in infants in maltreating families through preventive interventions. *Development and Psychopathology,* 18(3), 623–649. https://doi.org/10.1017/S0954579406060329

Denham, S. A., Bassett, H. H., Mincic, M., Kalb, S., Way, E., Wyatt, T., & Segal, Y. (2012). Social-emotional learning profiles of preschoolers' early school success: A person-centered approach. *Learning and Individual Differences,* 22(2), 178–189. https://doi.org/10.1016/j.lindif.2011.05.001

Driscoll, K., & Pianta, R. C. (2011). *Child-Parent Relationship Scale (CPRS)* [Database record]. APA PsycTests. https://doi.org/10.1037/t16909-000

Dykas, M. J., & Cassidy, J. (2011). Attachment and the processing of social information across the life span: Theory and evidence. *Psychological Bulletin,* 137(1), 19–46. https://doi.org/10.1037/a0021367

Eren, S., & Başal, H. A. (2023). Effect of parental interest on the self-regulation ability of preschool children. *International Journal of Modern Education Studies,* 7(2), 321–345. https://doi.org/10.51383/ijonmes.2023.306

Ferreira, T., Matias, M., Carvalho, H., & Matos, P. M. (2024). Parent-partner and parent-child attachment: Links to children's emotion regulation. *Journal of Applied Developmental Psychology,* 91, 101617. https://doi.org/10.1016/j.appdev.2023.101617

Gholipour, T., & Sadeghi, J. (2022). Correlation between Parental Self-Cohesion and Parental Self-Control with Children's Anxiety. *Caspian Journal of Pediatrics,* 8(1), 670–674. https://doi.org/10.22088/CJP/.BUMS.8.1.8

Gunnar, M., & Quevedo, K. (2007). The neurobiology of stress and development. *Annual Review of Psychology,* 58, 145–173. https://doi.org/10.1146/annurev.psych.58.110405.085605

Gunnar, M. R., & Vazquez, D. M. (2001). Low cortisol and a flattening of expected daytime rhythm: Potential indices of risk in human development. *Development and Psychopathology,* 13(3), 515–538. https://doi.org/10.1017/S0954579401003066

Ialongo, N., Edelsohn, G., Werthamer-Larsson, L., Crockett, L., & Kellam, S. (1995). The significance of self-reported anxious symptoms in first grade children: Prediction to anxious symptoms and adaptive functioning in fifth grade. *Child Psychology & Psychiatry & Allied Disciplines,* 36(3), 427–437. https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1995.tb01300.x

Laible, D. J., & Thompson, R. A. (2000). Mother-child discourse, attachment security, shared positive affect, and early conscience development. *Child Development,* 71(5), 1424–1440. https://doi.org/10.1111/1467-8624.00237

Lobo, F. M., & Lunkenheimer, E. (2020). Understanding the Parent-Child Coregulation Patterns Shaping Child Self-Regulation. *Developmental Psychology,* 56(6), 1121–1134. https://doi.org/10.1037/dev0000926

Lyons-Ruth, K., Bronfman, E., & Parsons, E. (1999). Atypical attachment in infancy and early childhood among children at developmental risk. IV. Maternal frightened, frightening, or atypical behavior and disorganized infant attachment patterns. *Monographs of the Society for Research in Child Development,* 64(3), 67–96. https://doi.org/10.1111/1540-5834.00034

Main, M., & Solomon, J. (1990). Procedures for identifying infants as disorganized/disoriented during the Ainsworth Strange Situation. In M. T. Greenberg, D. Cicchetti, & E. M. Cummings (Eds.), *Attachment in the preschool years: Theory, research, and intervention* (pp. 121–160). The University of Chicago Press. https://doi.org/10.7208/chicago/9780226307137.003.0006

Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2018). Attachment theory as a framework for studying relationship dynamics and functioning. In A. L. Vangelisti & D. Perlman (Eds.), *The Cambridge handbook of personal relationships* (pp. 175–185). Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/9781316417867.015

Morris, A. S., Criss, M. M., Silk, J. S., & Houltberg, B. J. (2017). The impact of parenting on emotion regulation during childhood and adolescence. *Child Development Perspectives,* 11(4), 233–238. https://doi.org/10.1111/cdep.12238

Repetti, R. L., Taylor, S. E., & Seeman, T. E. (2002). Risky families: Family social environments and the mental and physical health of offspring. *Psychological Bulletin,* 128(2), 330–366. https://doi.org/10.1037/0033-2909.128.2.330

Ringoot, A. P., Jansen, P. W., Kok, R., van IJzendoorn, M. H., Verlinden, M., Verhulst, F. C., Bakermans-Kranenburg, M. J., & Tiemeier, H. (2022). Parenting, young children's behavioral self-regulation and the quality of their peer relationships. *Social Development,* 31(3), 715–732. https://doi.org/10.1111/sode.12573

Rueda, M. R., Posner, M. I., & Rothbart, M. K. (2005). The development of executive attention: contributions to the emergence of self-regulation. *Developmental Neuropsychology,* 28(2), 573–594. https://doi.org/10.1207/s15326942dn2802_2

Schore, A. N. (2001). Effects of a secure attachment relationship on right brain development, affect regulation, and infant mental health. *Infant Mental Health Journal,* 22(1–2), 7–66. https://doi.org/10.1002/1097-0355(200101/04)22:1<7::AID-IMHJ2>3.0.CO;2-N

Shields, A., & Cicchetti, D. (1997). Emotion regulation among school-age children: The development and validation of a new criterion Q-sort

scale. *Developmental Psychology,* 33(6), 906–916. https://doi.org/10.1037/0012-1649.33.6.906

Soydan, S., Mutlu, K., & Akış, G. (2024). The impact of children's attentional behaviour and parent–child interaction on children's self-regulation skills. *European Early Childhood Education Research Journal*. https://doi.org/10.1080/1350293X.2024.2393700

Spence, S. H., Rapee, R., McDonald, C., & Ingram, M. (2001). The structure of anxiety symptoms among preschoolers. *Behaviour Research and Therapy,* 39(11), 1293–1316. https://doi.org/10.1016/s0005-7967(00)00098-x

Sroufe, L. A. (2005). Attachment and development: a prospective, longitudinal study from birth to adulthood. *Attachment & Human Development,* 7(4), 349–367. https://doi.org/10.1080/14616730500365928

Tronick, E., & Beeghly, M. (2011). Infants' meaning-making and the development of mental health problems. *American Psychologist,* 66(2), 107–119. https://doi.org/10.1037/a0021631

University of California – Los Angeles. (2007). *Putting Feelings Into Words Produces Therapeutic Effects In The Brain*. ScienceDaily. www.sciencedaily.com/releases/2007/06/070622090727.htm

References

Bayer, O. M. (2014). Self-assessment and self-regulation of senior preschoolers in interaction with peers and adults. *Scientific Notes of Nizhyn Gogol State University. Series 19: Correctional Pedagogy and Special Psychology,* 25, 253–258 [in Ukrainian]. http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/17354

Haba, I. (2022). Peculiarities of emotional self-regulation of preschool children. *Scientific Works of the Interregional Academy of Personnel Management. Psychology,* 3(56), 45–50 [in Ukrainian]. https://doi.org/10.32689/maup.psych.2022.3.7

Zhuravlova, L. P., & Shpak, M. M. (2016). Self-regulation in the structure of emotional intelligence of younger schoolchildren. *Pedagogical Process: Theory and Practice. Series: Psychology,* 3, 11–17 [in Ukrainian]. http://eprints.zu.edu.ua/23549/1/pptp_2016_3_11.pdf

Ishchenko, L. V. (2015). Self-assessment and self-regulation of senior preschoolers in interaction with peers and adults. *Bulletin of Cherkasy University. Series: Pedagogical Sciences,* 36, 56–61 [in Ukrainian]. https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/2993/1/ІщенкоЛ.В._стаття%20УДПУ.pdf

Papucha, M. V. (Ed.). (2018). *Human Psychology: L. S. Vygotsky and Modern Science*. Nizhyn Gogol State University [in Ukrainian]

Usyk, D. B. (2016). Psychological peculiarities of self-regulation of behavior in older preschool age (results of experimental research). *Current Problems of Psychology: Collection of Scientific Works of the G.S. Kostiuk Institute of Psychology. General Psychology. Ethnic Psychology. Historical Psychology,* IX(9), 524–533 [in Ukrainian]. http://www.appsychology.org.ua/data/jrn/v9/i9/66.pdf

Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Lawrence Erlbaum Associates.

Alexander, R., Feeney, J., Hohaus, L., & Noller, P. (2001). Attachment style and coping resources as predictors of coping strategies in the transition to parenthood. *Personal Relationships,* 8(2), 137–152. https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2001.tb00032.x

Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Prentice-Hall.

Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment*. Basic Books.

Çakır, R., Biber, K., & Börekci, C. (2025). The relationship between parents' emotion regulation skills, parent–child relationship, and social problem-solving skills of children aged 4-6: A structural equation modeling. *HAYEF: Journal of Education,* 22, 0032. https://doi.org/10.5152/hayef.2025.24032

Cassidy, J., & Shaver, P. R. (Eds.). (2008). *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (2nd ed.). The Guilford Press. https://doi.org/10.1521/pedi.2008.22.6.517

Cicchetti, D., Rogosch, F. A., & Toth, S. L. (2006). Fostering secure attachment in infants in maltreating families through preventive interventions. *Development and Psychopathology,* 18(3), 623–649. https://doi.org/10.1017/S0954579406060329

Denham, S. A., Bassett, H. H., Mincic, M., Kalb, S., Way, E., Wyatt, T., & Segal, Y. (2012). Social-emotional learning profiles of preschoolers' early school success: A person-centered approach. *Learning and Individual Differences, 22*(2), 178–189. https://doi.org/10.1016/j.lindif.2011.05.001

Driscoll, K., & Pianta, R. C. (2011). *Child-Parent Relationship Scale (CPRS)* [Database record]. APA PsycTests. https://doi.org/10.1037/t16909-000

Dykas, M. J., & Cassidy, J. (2011). Attachment and the processing of social information across the life span: Theory and evidence. *Psychological Bulletin,* 137(1), 19–46. https://doi.org/10.1037/a0021367

Eren, S., & Başal, H. A. (2023). Effect of parental interest on the self-regulation ability of preschool children. *International Journal of Modern Education Studies,* 7(2), 321–345. https://doi.org/10.51383/ijonmes.2023.306

Ferreira, T., Matias, M., Carvalho, H., & Matos, P. M. (2024). Parent-partner and parent-child attachment: Links to children's emotion regulation. *Journal of Applied Developmental Psychology,* 91, 101617. https://doi.org/10.1016/j.appdev.2023.101617

Gholipour, T., & Sadeghi, J. (2022). Correlation between Parental Self-Cohesion and Parental Self-Control with Children's Anxiety. *Caspian Journal of Pediatrics,* 8(1), 670–674. https://doi.org/10.22088/CJP/.BUMS.8.1.8

Gunnar, M., & Quevedo, K. (2007). The neurobiology of stress and development. *Annual Review of Psychology,* 58, 145–173. https://doi.org/10.1146/annurev.psych.58.110405.085605

Gunnar, M. R., & Vazquez, D. M. (2001). Low cortisol and a flattening of expected daytime rhythm: Potential indices of risk in human development. *Development and Psychopathology,* 13(3), 515–538. https://doi.org/10.1017/S0954579401003066

Ialongo, N., Edelsohn, G., Werthamer-Larsson, L., Crockett, L., & Kellam, S. (1995). The significance of self-reported anxious symptoms in first grade children: Prediction to anxious symptoms and adaptive functioning in fifth grade. *Child Psychology & Psychiatry & Allied Disciplines,* 36(3), 427–437. https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1995.tb01300.x

Laible, D. J., & Thompson, R. A. (2000). Mother-child discourse, attachment security, shared positive affect, and early conscience development. *Child Development,* 71(5), 1424–1440. https://doi.org/10.1111/1467-8624.00237

Lobo, F. M., & Lunkenheimer, E. (2020). Understanding the Parent-Child Coregulation Patterns Shaping Child Self-Regulation. *Developmental Psychology,* 56(6), 1121–1134. https://doi.org/10.1037/dev0000926

Lyons-Ruth, K., Bronfman, E., & Parsons, E. (1999). Atypical attachment in infancy and early childhood among children at developmental risk. IV. Maternal frightened, frightening, or atypical behavior and disorganized infant attachment patterns. *Monographs of the Society for Research in Child Development,* 64(3), 67–96. https://doi.org/10.1111/1540-5834.00034

Main, M., & Solomon, J. (1990). Procedures for identifying infants as disorganized/disoriented during the Ainsworth Strange Situation. In M. T. Greenberg, D. Cicchetti, & E. M. Cummings (Eds.), *Attachment in the preschool years: Theory, research, and intervention* (pp. 121–160). The University of Chicago Press. https://doi.org/10.7208/chicago/9780226307137.003.0006

Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2018). Attachment theory as a framework for studying relationship dynamics and functioning. In A. L. Vangelisti & D. Perlman (Eds.), *The Cambridge handbook of personal relationships* (pp. 175–185). Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/9781316417867.015

Morris, A. S., Criss, M. M., Silk, J. S., & Houltberg, B. J. (2017). The impact of parenting on emotion regulation during childhood and adolescence. *Child Development Perspectives,* 11(4), 233–238. https://doi.org/10.1111/cdep.12238

Repetti, R. L., Taylor, S. E., & Seeman, T. E. (2002). Risky families: Family social environments and the mental and physical health of offspring. *Psychological Bulletin,* 128(2), 330–366. https://doi.org/10.1037/0033-2909.128.2.330

Ringoot, A. P., Jansen, P. W., Kok, R., van IJzendoorn, M. H., Verlinden, M., Verhulst, F. C., Bakermans-Kranenburg, M. J., & Tiemeier, H. (2022). Parenting, young children's behavioral self-regulation and the quality of their peer relationships. *Social Development,* 31(3), 715–732. https://doi.org/10.1111/sode.12573

Rueda, M. R., Posner, M. I., & Rothbart, M. K. (2005). The development of executive attention: contributions to the emergence of self-regulation. *Developmental Neuropsychology,* 28(2), 573–594. https://doi.org/10.1207/s15326942dn2802_2

Schore, A. N. (2001). Effects of a secure attachment relationship on right brain development, affect regulation, and infant mental health. *Infant Mental Health Journal,* 22(1–2), 7–66. https://doi.org/10.1002/1097-0355(200101/04)22:1<7::AID-IMHJ2>3.0.CO;2-N

Shields, A., & Cicchetti, D. (1997). Emotion regulation among school-age children: The development and validation of a new criterion Q-sort scale. *Developmental Psychology,* 33(6), 906–916. https://doi.org/10.1037/0012-1649.33.6.906

Soydan, S., Mutlu, K., & Akış, G. (2024). The impact of children's attentional behaviour and parent–child interaction on children's self-regulation skills. *European Early Childhood Education Research Journal*. https://doi.org/10.1080/1350293X.2024.2393700

Spence, S. H., Rapee, R., McDonald, C., & Ingram, M. (2001). The structure of anxiety symptoms among preschoolers. *Behaviour Research and Therapy,* 39(11), 1293–1316. https://doi.org/10.1016/s0005-7967(00)00098-x

Sroufe, L. A. (2005). Attachment and development: a prospective, longitudinal study from birth to adulthood. *Attachment & Human Development,* 7(4), 349–367. https://doi.org/10.1080/14616730500365928

Tronick, E., & Beeghly, M. (2011). Infants' meaning-making and the development of mental health problems. *American Psychologist,* 66(2), 107–119. https://doi.org/10.1037/a0021631

University of California – Los Angeles. (2007). *Putting Feelings Into Words Produces Therapeutic Effects In The Brain*. ScienceDaily. www.sciencedaily.com/releases/2007/06/070622090727.htm

Отримано редакцією журналу / Received: 11.10.25
Прорецензовано / Revised: 15.11.25
Схвалено до друку / Accepted: 17.11.25

Lina KOLESNICHENKO, PhD (Psychol.), Assoc. Prof.
ORCID ID: 0000-0003-0196-4744
e-mail:linaalikovna@gmail.com
Vadym Hetman Kyiv National University of Economics, Kyiv, Ukraine

Anastasiia SELEIMAN-HOLDAK, Master's Student
ORCID ID: 0009-0005-1873-9211
e-mail: anastasiagoldak.author@gmail.com
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

PARENT-CHILD RELATIONSHIPS AS A FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF SELF-REGULATION IN PRESCHOOLERS

Background. ***Modern research emphasizes that the development of self-regulation in the preschool age is critically important for the child's further emotional and cognitive growth. One of the leading factors influencing the formation of the ability to regulate one's own emotions and behavior is the nature of the parent–child relationship.***

Objective. The aim of this study was to determine the relationship between the characteristics of parent–child relationships and the level of self-regulation development in older preschool children. The research focuses on identifying which types of mother–child relationships are associated with better or worse abilities of children to exercise emotional control.

Methods. ***The study was conducted on a sample of 50 mothers of children aged 4 to 6 years. The following methods were used: theoretical (analysis, systematization, and generalization of scientific works and literature on the issue of self-regulation in preschool children); empirical (the Preschool Anxiety Scale by R. Spence, P. Rapee, C. McDonald, and M. Ingram; the Emotion Regulation Checklist by A. Shields and D. Cicchetti; the Parent-Child Relationship Scale by R. C. Pianta; and the Attachment Style Questionnaire by T. Alexander, N. Feeney, M. Goaus, and P. Noller); and statistical-mathematical methods (descriptive statistics, correlation analysis, and regression analysis).***

Results. ***The findings of the study confirmed the significant relationship between parent–child relationship characteristics and parental attachment style and the levels of anxiety, emotional regulation, and emotional lability in children. Correlation and regression analyses demonstrated that increased emotional lability in children is significantly associated with parent-child conflict and heightened dependence on parents, whereas the development of emotional self-regulation skills is largely supported by an atmosphere of emotional trust and closeness within the family. These results support the hypothesis that parent-child relationships and parental emotional sensitivity are key factors in the development of self-regulation in senior preschool-age children.***

Conclusions. ***The results of the study highlight the necessity of supporting parents in developing emotionally balanced relationships with their children to foster the development of children's self-regulation – an essential factor for successful adaptation to school life and effective learning. Future research should focus on the development and implementation of psychological support programs for families aimed at improving children's emotional regulation.***

Keywords: ***self-regulation, attachment, parent-child relationships, anxiety, emotional lability.***

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.